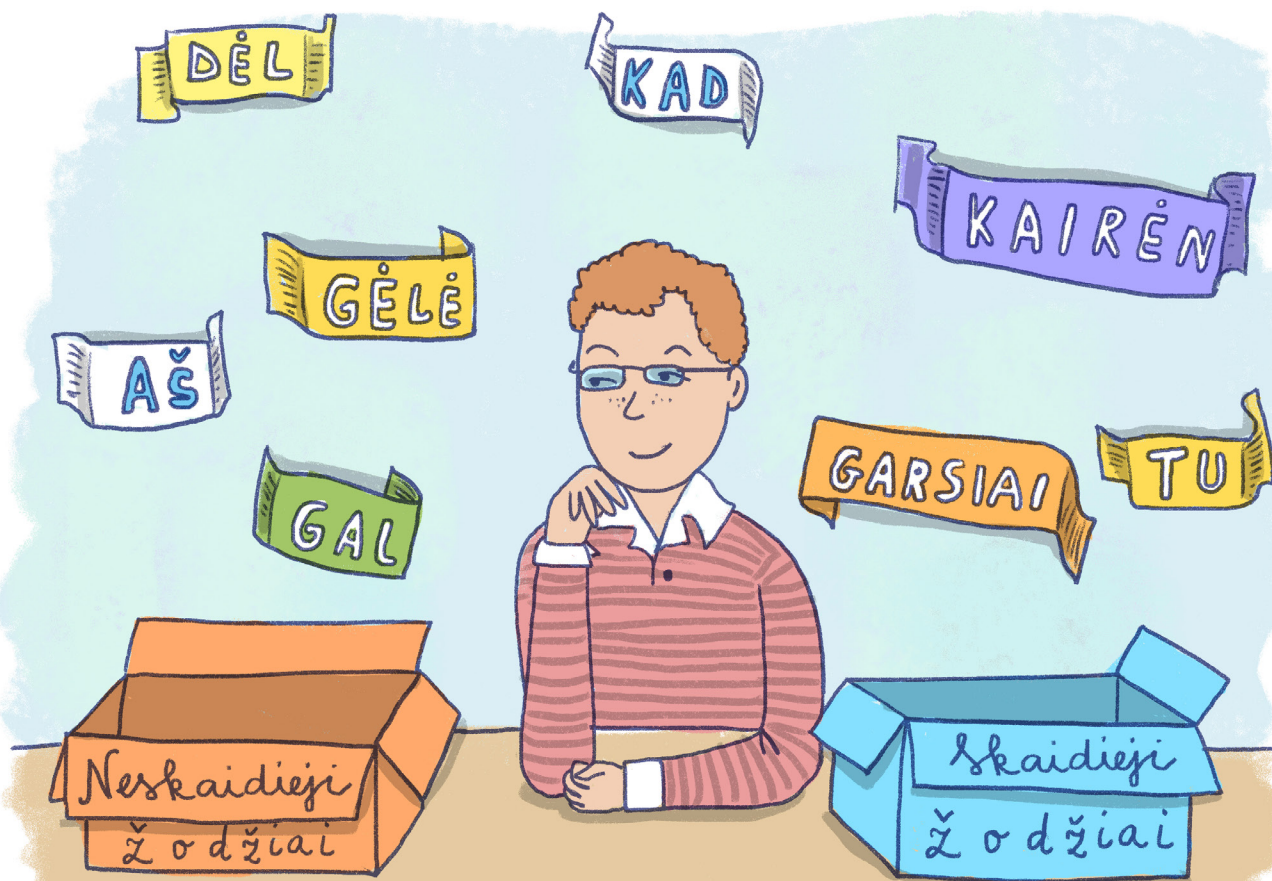

Morfeminė ir darybinė žodžių analizė. 5–6 klasės

Įvadas

Žodžių daryba – būdas turtinti mūsų žodyną. Juk kiek daug naujų žodžių, reikalingų mums tiksliau pasakyti, apibūdinti, išreikšti vieną ar kitą dalyką, galima pasidaryti su įvairiomis darybos priemonėmis. Taigi kviečiame Jus išbandyti savo jėgas ir atlikti užduotis.

Iš pradinių klasių kurso apie žodžių darybą jūs jau žinote nemažai dalykų (pažiūrėkite į paveikslėlį), pavyzdžiui, kad visi žodžiai gali būti suskirstyti į dvi dideles grupes – **skaidžiuosius žodžius** ir **neskaidžiuosius**. Neskaidieji žodžiai yra tokie, kurie turi tik vieną reikšminę žodžio dalį – šaknį, pavyzdžiui, *gal*, *kad*, *mat*, *už* ir kiti. Skaidieji žodžiai yra tokie, kurie turi bent dvi reikšmines žodžio dalis – paprastai tai būna šaknis ir galūnė, pavyzdžiui, *gėl-ė*, *stal-as*, *t-u* ir kiti. Tačiau žodis nebūtinai baigiasi galune, pavyzdžiui, *garsiai*, *aukštyn*, *kairėn*, *namie* ir kiti.

Klausimai ir užduotys.

- 1** Skyrium surašykite skaidžiuosius ir neskaidžiuosius žodžius – užpildykite lentelę.

Pypt, vakar, riteris, palei, ryžtas, jau, ir, nuo, manęs,
gal, šauniai, ach, brakšt, namie, myriop, maždaug,
dar, atgal, šuo, toli, vypt, dėkui, keliolika, netrukus,
ačiū, tiek, čia, tuoj, pernelyg, kas, ša, iki, marš, to, sal-
du, jis, pagal, trauk, atgalios, ne.

- 2 Prisiminkite, kokia reikšminė dalis yra žodžių galūnė, kaip ji žymima. Sutartiniu ženklu (galūnė žymima □) pažymėkite pateiktų žodžių galūnes.

*Amžninieji takiai, pasvirasis brūkšnyš, bando-
masis darbas, ilgiausiose pasakose, sportinėmis
varžybomis, mylimiausią augintinį, didžiajai kla-
sei, naujieji mokslo metai, penktoji klasė, at-
silikusiujų gretose, pernelyg garsiai, mėgstame
valgyti sočiai, vyresniajai seseriai, žaliąją arba-
tą, dusliaisiais priebalsiais, ilgiesiems balsiams,
pasilikome namie, apsisototi užėigoje, retkarčiais
pasikalbėti, nuošaliausias pakampes, šiomis va-
landėlėmis, jisai pirmasis, pažadėtoji žemė, ga-
lėjo būti taip, pasukti kairėn, pasimatysime rytoj,
išskirtinuose kadruose.*

[illegible]

- 3** Kokius tris svarbiausius dalykus galėtumėte pasakyti apie žodžio galūnę klasės draugams, kuriems sunkiau sekasi morfeminę žodžių analizę – baikite teiginius apie žodžio galūnę.

Galūnē yra

Kaip galūnē randama:

a) linksniuojamąsias kalbos dalis .....

b) asmenuojamą kalbos dalį .....

Yra žodžių, kurie neturi galūnės, pavyzdžiui, ...

Morfeminė ir darybinė žodžių analizė. 5–6 klasės

4

Naudodamiesi elektroniniu *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (el. versija <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>) išsiaiškinkite nežinomų žodžių reikšmes. Pasamprotaukite, ar leksinė šių žodžių reikšmė sutampa su darybine reikšme.

4.1.

Pateiktus žodžius išskaidykite į pamatinius žodžius ir darybos priemones.

Apykaita → apkeitė + -a	Santarvė .....
.....	.....
Apavas	Samprata .....
.....	.....
Paklausa	Įsiūtis .....
.....	.....
Iššūkis	Pojūtis .....
.....	.....
Užlinkis	Pokytis .....
.....	.....

4.2.

Parašykite, kas sieja šiuos darinius.

4.3.

Pasirinkite kelis jums labiausiai patikusius darinius ir baikite kurti nedidelės apimties (6–7 sakinių) vaizdelį.

Tą vakarą užmigti nesisekė. Žinojau, kad rytoj manęs laukia tikras iššūkis...

Atliekant užduotis jums pravers žemiau pateiktos nuorodos ir šaltiniai:

*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>.
Prieiga per internetą: http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/kalbos_pazinimas_lietuviu_kalbos_zodziu_daryba_kaityba_sandara_morfologija/.*